

HANNA BORGHILD ANDERSEN

Livet som ugift mor på 1900-talet

Av Ingvild Aasen Grimstad, 3ST4

FØREORD:

Den gamle visa

Ho var berre sytten somrar.

Hjarta i bringa slo –

Augo hans Johan Martin

Gav ikkje hugen ro.

Det song gjennom bjørkeskogen.

Julivinden var varm.

På dansen i Hellelunden

Gav han ho hug og arm.

Solraude jonsoknatta

gjekk dei som vin i blod.

Ho elsker han Johan Martin

Hjelpelaust ung og god.

Ho var berre atten somrar.

Hjarte i bringa slo –

for barnet hans Johan Martin.

Han gløymde dei begge to –

(Ivar Grimstad, 1982)

Til minne om Hanna i vørtnad og takksemd.

INNHALDSLISTE:

1. INTRODUKSJON.....	3
1.1 Innleiing.....	3
1.2 Problemstilling og disposisjon.....	3
1.3 Kjeldekritikk.....	4
2. BIOGRAFI.....	5
2.1 Oppvekst og barneår.....	5
2.2 Peder Martin Hines og det uønska barnet.....	5
2.3 Tida på Hines.....	7
2.4 Livet i Nesna.....	8
2.5 Dei siste leveåra.....	9
3. DRØFTING.....	10
3.1 Dei «uekte» barna.....	10
3.2 Sosialpolitikken og kulturdebatten på 1900-talet.....	12
3.3 Framveksten av velferdsstaten.....	14
4. OPPSUMMERING.....	14
5. ETTERORD.....	15
6. KJELDER.....	16
6.1 Kjeldeliste.....	16
6.2 Biletkjeldeliste.....	17
7. VEDLEGG.....	18

1. INTRODUKSJON

1.1 Innleiing – Kvifor har eg valt å skrive om Hanna?

I denne oppgåva har eg valt å skrive om mi oldemor, Hanna Borghild Andersen. Ho var ei sterk og sjølvstendig kvinne som eg diverre aldri fekk høve til å møte. Ho var fødd 16. Mai 1901 i Pollen, ei avsidesliggande grend i Nordsjona, Nordland. Hanna var ei kvinne utan om det vanlege, og i ei tid som ikkje kan målast med i dag måtte ho overkome fleire utfordringar og kjempe mot dåtidas haldningar og normer. Det å skrive om ei kvinne som henne, var for meg inspirerende i seg sjølv. Hennar liv vert med på å gi meg ei djupare forståing av korleis det egentleg var å leve på denne tida, og korleis kjønnsrollene påverka kvardagslivet. I tillegg er slekt og slektshistorie noko som alltid har interessert meg. Det er ein del av kven ein er og kvar ein høyrer til. Det å skrive om ein person ein ikkje har høyrd så mykje om og har lite kjennskap til, vert då ekstra spanande. Valet falt då enkelt på min fars mormor, mi oldemor, Hanna. I denne oppgåva vil eg sjå nærare på hennar liv.

1.2 Problemstilling og disposisjon

Tida Hanna levde i var ei tid med livsvilkår vi knapt no kan forstå. Korleis var det egentleg for Hanna å vekse opp i eit slikt samfunn, og oppfostre eit barn utanfor ekteskap der barnefaren valte å rømme til sjøs? Hanna gjorde ikkje mykje ut av seg, eller påverka lokalsamfunnet i noko stor grad. Uavhengig av det, er det like viktig å sjå på kvardagslivet til menneska som levde 1900-talet. Difor har eg valt å fokusere på det heilt vanlege livet Hanna levde, og korleis samfunnet ho levde i påverka ho som person. Problemstillinga mi til denne oppgåva vert difor; **«Korleis var det for Hanna å oppdra eit barn utanfor ekteskap i lys av samtida på 1900-talet»**

I første del av oppgåva tar eg føre meg ein biografi om Hanna for å gi ei betre oversikt over sentrale hendingar i hennar liv. Den andre delen av oppgåve vil bestå av ein drøftingsdel, der eg vil drøfte kring problemstillinga eg har valt. I drøftingsdelen vil eg aktivt nytte SPØKT-modellen for å knytte Hanna opp til dei ulike forholda i hennar samtid. Ikkje alle delane av SPØKT-modellen er like relevant for mi oppgåve, derfor har eg gjort nokre avgrensingar. I hovudsak vil eg sjå på hennar liv ut i frå sosiale, politiske og kulturelle forhold.

1.3 Kjeldekritikk

I denne oppgåva har eg hovudsakeleg nytta mi farmor Mary, Hanna sitt barn sine egne forteljingar som kjelder. Farmor var ei dame med godt minne, og ho var svært klar i skildringane sine. Boka eg har nytta vert kalla: «Livs historie – tidsbilete», og den er skriven ned akkurat slik som ho skreiv den i åra 1983-1984. I andre høve har eg nytta kyrkjebøkene og andre arkivverk for å stadfeste sentrale opplysingar som namn, fødselsdato og dødsdato.

I tråd med vurderingskriteria til oppgåva har eg også nytta fleire primærkjelder. Dei er originale kjelder som er knytt direkte til hennar historie. I denne oppgåva har eg nytta både bilete, brev og handarbeid som primærkjelder.

Store delar av oppgåva er også basert på munnlege kjelder. Når ein arbeider med slike kjelder er det viktig å ta i betraktning at kjelda sine personlege meiningar kan kome til syne i det dei fortel. Derfor har eg i bruken av desse kjeldene vore kritisk nøye med å få bekrefta hendingar med fleire personar og som tidlegare nemnt, nytta arkivverk for å sikre at informasjonen er korrekt.

I tillegg vil eg også på eit tidspunkt nytte ein utdrag av romanen «Sigrid saga» av Ivar Grimstad. Romanen er basert på Hanna sitt liv og korleis ho levde med familien Hines store delar av livet sitt. Sidan verket er ein roman, har eg ikkje nytta den som direkte kjelde, men eg har nytta den for å få ei betre forståing av korleis haldningane og verdiane i dåtida sitt samfunn utspelar seg. Derfor har eg valt å delvis nytte den som kjelde, men samstundes å vere kritisk og nøye i kva eg vel å ta med i oppgåva.

Generelt gjennom heile arbeidsprosessen med denne oppgåva har eg vore nøye og kritisk til dei kjeldene eg har nytta. Det er sentralt med gode, presise og truverdige kjelder, som ein har kryssjekka med andre kjelder for å få eit heilskapleg, godt og gjennomført resultat.

2. BIOGRAFI

2.1 Oppvekst og barneår

Hanna Borghild Andersen vart fødd 16. Mai 1901 i Pollen i Nordsjona, ein av dei mest avsidesliggjande stadane i heile grenda. Hanna vaks opp på ein husmannsplass saman med sin far Anders Anderssen (1862-1936) og mor Karen Elisabeth (1860-1939) (Statistisk Sentralbyrå, 1939). Hanna var den nest yngste av sju søsken, fire gutar og tre jenter. Hanna var skildra som ei søt, stillfaren og flink jente, og ho var godt omtykt av alle ho møtte. Når ho var berre 13 år gamal vart ho konfirmert, og ho fekk ikkje anna skulegang enn ein enkel folkeskule (Grimstad M. E., 1984).

Bilete 1: Karen og Anders med sine tre døtre. Hanna er bakerst til venstre. Foto: Privat

Oppveksten til Hanna må nok ha vore utfordrande og hardt. Livet på ein slik husmannsplass var eit slit, og det var mange munnar som skulle mettast. Heimen hennar bestod av eit fjøs, stovehus, uthus, utedo og eit naust nede ved fjorden. Elektrisitet var der ikkje, heller ikkje innlagt vatn. Alt måtte hentast frå bekken og bærast inn. Husmannsplassen låg inst inne i Sjonafjorden midt blant høge bratte fjellveggar og vakker lun vegetasjon slik som ein ser på bilete 2 Grenda var avskilt frå resten av bygda, og det var heller ingen vegar og langt til nærmaste nabo. (Grimstad M. E., 1984)

Bilete 2: Utsyn over markene i Pollen, der heimen hennar ein gong låg. Foto: Privat

Biletet viser oss tydeleg kor adskilt, men samstundes kor vakkert det var i Pollen. Det må nok ha vore ein fin stad for eit barn å vekse opp, men samstundes einsamt og utan impulsar frå omverda. Dette kan tenkast å ha prega oppveksten og personlegheita til Hanna og resten av familien.

2.2 Peder og det uønska barnet

Hanna kom tidleg ut i teneste, og etter ho var konfirmert fekk ho plass som kombinert hushjelp, barnejente og butikkjente hos kjøpmann og dampskipsekspeditor Krüger på Saura, Handnesøya. Det var her ho kom til å møte han, mannen som brått skulle endre heile livet

hennar. Peder Martin Hines var ekspeditør i butikken og hjelpesmann under båtanløp. Peder var ein staseleg herremann, med ei stor sans for å kle seg vakkert og moderne. Mi farmor skildra han også som utovervend og sjarmerande. Peder vart fort interessert i Hanna, og vennskapet utvikla seg raskt til kjærleik. I dag veit vi ikkje mykje om korleis forholdet mellom dei to var. Det einaste som er sikkert er at Peder truleg ikkje ville dette skulle vere særleg ope, dei vart nemleg aldri trulova (Grimstad M. E., 1984).

Bilete 3: Peder Martin Hines, her var han om lag 25 år. Foto: Privat

Då Hanna omkring februar-mars 1920 fann ut at ho var gravid, sa Peder opp plassen hos kjøpmann Krüger og flykta til sjøs. Hanna, då berre 18 år gammal vart ståande heilt aleine med eit uventa barn i magen. Etter at graviditeten vart kjend, vart Hanna raskt sagt opp frå jobben. (Grimstad M. E., 1984). Ho hadde då ingen plassar å reise. Kva slags kommunikasjon som gjekk føre seg mellom Hanna og hennar foreldre i Pollen er det ingen som veit. Ho fekk i alle fall ikkje kome heim. Fleire munnlege kjelder stadfestar at Hanna faktisk mottok eit brev frå foreldra sine, men nøyaktig kva som sto i det veit vi ikkje. I «*Sigrid Saga*», ein roman av Ivar Grimstad som er basert på livet til Hanna, kan ein få eit innblikk i korleis Hanna kanskje opplevde akkurat den situasjonen. I boka mottek Sigrid¹ eit brev frå foreldra etter at dei får høyre nyheitene om barnet. Der står det:

«Kjære Sigrid! Vi haver mottaget ditt brev og det var ret et sørgelig tidend. Både din fader og jeg ble både forbala og stille den aften ditt brev kom til oss. Det som vi foreldre som sender våres unge jenter fra oss ut i den ubarmhjertige verden, frykter så inderlig, haver altså hent. [...] Måtte den almektige få riste vaagen han som rømte og samme give dig trøst og styrke i din fortvilelse.»

(Grimstad I. , 1986).

Bilete 4: Inger Anna Hines, kvinna som "redda" Hanna. Foto: Privat

Vi kan ikkje stole på at dette fiktive brevet som ei kjelde, men vi veit at Hanna ikkje fekk kome heim. Etter at Hanna mottok brevet, stod ho brått heilt aleine. Då kom ei, som eigenhendig

¹ I romanen har ingen av karakterane deira ekte namn. I dette utdraget er «Sigrid» eit pseudonym for Hanna.

reiste til kjøpmannsgarden på Saura og henta ho heim til seg. Det var Inger Anna Hines². Ho kom opprinneleg frå Nordangsdalen på Sunnmøre, men hadde gifta seg med Ole Pedersen Hines, frå Hines på Handnesøya. Desse to var foreldra til barnefaren, Peder (Hansteen, 1973). Hanna fekk vere på Hines under heile svangerskapet (Grimstad M. E., 1984). Inger Anna gjorde det kanskje ikkje berre av kjærleik. Ho såg kanskje på det som ei plikt i tillegg til at det var økonomiske aspekt inne i biletet.

2.3 Tida på Hines

Det var nok ein hard og tung veg for Hanna å vandre til Hines, med eit uventa barn i magen. Staden ho reiste til var noko for seg sjølv. Slik som i Pollen låg plassen avsides til, men var svært vakker. Husmannsplassen låg rett ved sjøen. Inger Anna og Ole var ikkje spesielt fattige, då dei hadde fått ein arv frå Amerika. Likevel levde dei som om dei var det. Garden bestod av eit lite tun med fjøs, stove, uthus, stabbur, naust og utedo. På bilete 5 ser ein Hines frå 1990, husa låg enda slik dei gjorde den gongen. Det var sparsamt møblert og stusseleg, men ikkje noko Hanna ikkje var vand med frå før (Grimstad M. E., 1984). Hanna tok heller ikkje med seg mykje velferd til Hines. Det vert sagt at alt barneutstyret ho hadde fekk plass i ei skoøske.

Bilete 5: Hines frå 1990. Husa låg slik dei gjorde den gongen. Foto: Privat

18. November 1920 kom barnet til verda. Fødselen gjekk greitt for seg sjølv om jordmora, grunna lang reiseveg, ikkje kom i tide. Det vart ei frisk og nett jente. Barnet blei lagt i eit bakstetrau, noko som av gammal overtru skulle bety lykke og velsigning, fortel farmor. Då ho var om lag 7 månadar, skulle ho døypast i Nesna kyrkje. Sidan barnet var fødd utanom ekteskap, kunne ikkje Hanna vere fadder. Ho var i kyrkja, men sat heilt bakerst. Det var Inger Anna som bar ho til dåpen. Andre fadderar var farbror Ole og Hanna si gode venninne Nanny Pedersen (Nesna Prestegjeld, 1921). Når det kom til kva dei skulle kalle jenta, var der noko usemje. Hanna ville kalle ho opp etter si farmor Inger, og namnet Ingrid var så godt som

² Tidlegare Inger Anna Fylling.

bestemt. No kom derimot barnefaren tilbake i biletet. Han hadde brevveksla med Inger Anna og no ville han ha eit ord med i laget. Det var på denne tida at dronninga i England heite Mary, og derfor sette Peder ned foten å meinte at barnet skulle ha dronningnamn. Derfor vart det slik, namnet blei Mary Elvira Hines. (Grimstad M. E., 1984)

Hanna var netthendt og flink, og sydde sjølv dåpskjolen som Mary bar i dåpen. Den hadde fleire nydelege handbroderte bordar og har vore brukt i fleire dåpar sidan. Hanna var dyktig innanfor saum, og det var dette ho skulle bruke store delar av livet sitt vidare på. Etterkvart kom Peder heim igjen. Han var blitt sjuk og han skulle få ein helseknekk for livet. Han var svært avvisande mot både dotter si og Hanna, tydeleg skamfull over det som hadde hendt. Dermed nytta Hanna tida til å utvide kompetansen sin innan saum, slik ho og Mary skulle ha noko å leve av (Grimstad M. E., 1984).

2.4 Livet i Nesna

Handarbeid og saum var yrket Hanna skulle halde på med resten av livet. Då dei etter nokre år endeleg fekk flytte tilbake til Pollen, heldt Hanna fram som syerske og var mykje bortreist. Ho var altså ganske fråverande i barneoppdragelsen og livet til Mary. Ho hadde nok mykje å bære på, og ho opplevde nok ikkje mykje støtte frå verken samfunnet eller andre bygdefolk.

I 1934 flytta dei til Nesna. Dei budde i andre etasje i huset til ein av bakarane i byen, saman med Aslaug, yngste søstera til Hanna. Begge arbeidde som syersker, og det er fortalt at den vesle leilegheita dei budde i var svært rotete og utriveleg. Det var også i denne perioden Mary begynte i grunnskulen for fullt. Det var ikkje enkelt for Mary å byrje på skulen, med skamma ho kjende. Mary skriv i livshistoria si: «For kven var eg? Det uekte barnet til ei sydame, som budde på eit bakgardsrom i 2. etasje i eit gammalt hus». Det tok lang tid før ho kom inn i det sosiale miljøet og var akseptert i barneflokket. Ho fortel også at det verste var å bli spurt om kven si dotter ho var, og så måtte seie mora sitt namn, Andersen, når ho sjølv heitte Hines til etternamn. (Grimstad M. E., 1984). Denne skamma var nok noko som skulle følgje både Mary og Hanna vidare i livet. Då Mary i 1936 skulle konfirmerast tok

Bilete 6: Hanna og Mary foran huset til baker Pedersen. Foto:

barnefaren, Peder, igjen kontakt etter mange år utan brevveksling. I brevet, som kan sjåast i bilete 7, skriv han:

«Kjære Mary! Dette blir bare en liten hilsen for å fortelle dig at du skal få en pakke med noe rart i fra meg. Jeg sender den i dag og håper at den skal nå fram til søndag. Der vil du finne både brev – og noen små pakker – som det har gledet meg å sende – i håp om at det vil glede dig på din konfirmasjonsdag! [...]»

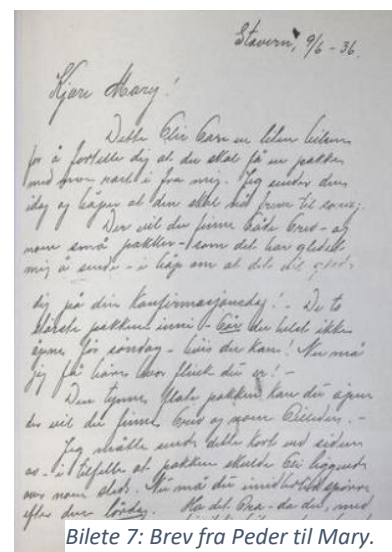
(Hines, 1936)

Dette var ein av dei få gongane Peder tok kontakt med familien sin. Han var aldri til stades i oppveksten og livet til dottera si. Det er seinare fortalt at Mary møtte sin far kun to gongar i heile sitt liv. Hanna hadde heller ingen kontakt med han, og forholdet deira var i praksis ikkje-eksisterande.

2.5 Dei siste leveåra

Gjennom yrket som sydame var Hanna anerkjend og hadde rykte for å vere svært dyktig. Det førte til ei god nok inntekt til å kunne sende Mary vidare ut i livet. Mary flytta ut, og byrja etterkvart på lærarskulen i Nesna. Der møtte ho Ivar Grimstad, mannen ho seinare skulle gifte seg med, og som skulle bli min farfar. Dei etablerte seg som lærarektepar i Sjøna, men seinare flytta dei til Skarnes. Hanna budde stort sett åleine i Nesna, men var tidvis både på Handnesøya og på Skarnes saman med dottera og svigersonen.

I åra mellom 1947-1949 vart Hanna sjuk, og flytta inn hos Mary og Ivar på Skarnes. Heilt til siste slutt heldt ho framleis på med broderi og sying. Bilete 9, 10 og 11 viser oss det aller siste ho laga, eit handsydd og handbrodert teppe. Teppet stadfestar verkeleg at Hanna var ei ypparleg sydame, og detaljane viser oss eit nøyaktig og godt arbeid. Bilete 11 viser oss at siste del av teppet aldri vart fullført. Hanna døde av kreft berre 49 år gamal i 1950. Det uferdige teppet er noko vi framleis har heime hos oss.

Bilete 7: Brev fra Peder til Mary.
Foto: privat

Bilete 8: Portrett av Hanna i
et av dei siste leveåra. Foto:

Bilete 9: Handarbeid laga av Hanna i det siste leveåret.

Bilete 10: Detaljane viser oss dyktigheit, noko som samsvarer med ryktet ho hadde i bygda.

Bilete 11: Den siste delen av teppet som aldri blei fullført.

3. DRØFTING:

Hanna levde mellom 1901 og 1950, ei tid med heilt andre livsvilkår enn i dag. Store delar av livet hennar var i perioda vi i dag kjenner som mellomkrigstida, då verda var i stor endring. Samfunnet på denne tida var prega av fordommar og negative haldningar, som gjorde det ekstra vanskeleg for dei som braut med dei normene. Samfunnet skulle også gjennomgå store omveltingar retta lyset mot nye tankar og idear, gjennom forkjemparar og debattar som skulle påverke Noreg og befolkninga mot eit betre Noreg. Det er ingen tvil om at samfunnet hadde stor innverknad på korleis det var for Hanna å oppdra eit barn utanfor ekteskap. Vidare tek eg for meg livet til Hanna ut i frå både sosiale, politiske og kulturelle forhold i hennar samtid.

3. 1 Dei «uekte» barna

Barn utanfor ekteskap har i mange hundre år vore sett på som umoralsk og skamfullt. Det heile byrja med innføringa av kristendommen i Noreg. Når reformasjonen kom til Noreg rundt 1536, og kyrkja vart ein del av staten skulle alle innrette seg etter datidas tolkingar av bibelen (Rasmussen, 2022). Prestane fortalte at leiemål³ var ein skam, og at alle som utførte slike handlingar skulle straffast og bøtleggjast. Reformasjonen endra drastisk synet ein hadde på

³ Eit uttrykk for sex utanfor ekteskap.

kvinne med barn født utanfor ekteskap, og desse haldningane skulle påverke samfunnet i lang tid (Moe & Magnus, 2015). Det var akkurat desse fordommane Hanna måtte overkomme. At Hanna sine egne foreldre ikkje let ho kome heim på grunn av barnet, er ein indikasjon på dei negative haldningane samfunnet hadde til barn utanfor ekteskapet. Ein ser tydeleg korleis dei sterke verdiane og negative haldningane påverkar forholda i 1900-tals samfunnet. Dei sosiale forholda kjem også til syne hos Peder, barnefaren sine handlingar. Han får panikk, stikk av, og forsvinn ut av liva deira.

Dei uekte barna var stempla allereie frå fødselen som mindre verdt og ein skam i samfunnet. I biletet henta frå kyrkjeboka for Nesna sokn 1921 ser vi at Hanna si dotter, Mary er oppført i kyrkjeboka med "ue." bakerst (Nesna Prestegjeld, 1921).

4.	18 1920	19 Juni	Mary Elvira	Motres Peder Johan Martini Jager Olein. kj. Hanna Borghild Andersen Bonde Martin Andreas	Helene	1879	1901	R. Maria. arb. Bernt Hansen Larsa. kj. Petter Olsen Drenge Ole Olsen Hines. kj. H. Kj. Vilhelm Riksen Kj. Jacob Andersen Larsa K. Petter kj. Rasmus Andersen	u.
----	------------	------------	-------------	---	--------	------	------	---	----

Bilete 12: Utklipp frå kyrkjeboka i Nesna, 1921

«ue.» står for uekte, eller utanfor ekteskap, og var heilt vanleg å føre opp i kyrkjebøkene på denne tida. I dagens samfunn vil det verke svært unaturleg å kalle nokre barn uekte, då samfunnets generelle haldning er at alle barn er like mykje verdt – og å kategorisere eit barn utifrå foreldras ekteskapsstatus verkar som eit kunstig og lite meningsfylt skilje. Dette viser oss behovet samfunnet hadde for å markere dei som var annleis, og ikkje levde i tråd med normene i samfunnet. Det var stor moralsk fordømming, og dette kunne på ein måte vere med på å representere utstøyinga i samfunnet (Lokalhistoriewiki.no, 2020) (Slektogdata.no, 2019).

Den moralske fordømminga av dei ugifte mødrene hadde også påverknad på helsa til barna. Sjølv om vi ikkje har nokre kjelder som viser til at akkurat Mary var sjuk eller påverka av dette, viser statistikk oss generelt korleis det var for dei «uekte» barna. I 1907 publiserte Statistisk sentralbyrå (SSB) ein rapport som handlar om livsvilkåra til barn født utanfor ekteskap. Publikasjonen var skriva av Nicolai Rygg, og var: «en fremstilling af de udenfor Ægteskab fødte Børns Livsvilkaar til Brug ved Revisjonen af Lovgivningen om disse Børns Retstilling.» (Statistisk Sentralbyrå (SSB), 2015)

Kvartaler.	Antal Levende i Alderen n.		Antal Døde i Alderen n til n + 1.		Pr. 100 Dødsrisiko for de i Alderen n levende for Tidsrummet n til n + 1.		De uægtef. Børns Dødsrisiko i Procenter af de ægtef. Børns.
	Ægte.	Uægte.	Ægte.	Uægte.	Ægte.	Uægte.	
0	100 000	100 000	4 839	10 218	4.839	10.218	211
1	95 161	89 782	1 673	3 463	1.758	3.857	219
2	93 488	86 319	1 387	2 342	1.484	2.713	183
3	92 101	83 977	1 178	1 568	1.279	1.867	146
4	90 923	82 409	938	1 003	1.032	1.217	118
5	89 985	81 406	641	698	0.712	0.857	120
6	89 344	80 708	484	524	0.542	0.649	120
7	88 860	80 184	418	372	0.470	0.464	99
8	88 442	79 812					

Bilete 13: Tabell henta frå s.49 i SSB sin rapport: «Om Børn, født udenfor Ægteskab». 1907.

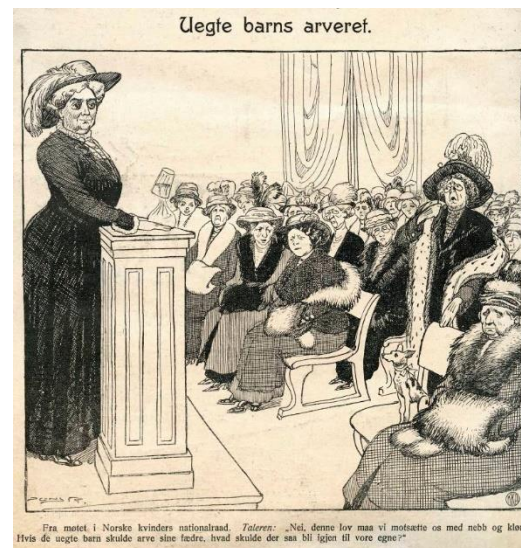
Sjølv om rapporten vart publisert i 1907, kan den fortsatt gi eit svært godt bilete av korleis samfunns og kulturforhalda var, både når Hanna vart gravid, og gjennom heile oppveksten til barnet (etter 1920). Rapporten illustrerer korleis samfunnsgruppa var gløymd og ekskludert, og dette var konsekvensar både Hanna og Mary kjende på heile livet. Rapporten la i tillegg grunnlaget for den vidare utviklinga i samfunnet. Det at befolkninga no fekk tilgang på tal som viste korleis samfunnsforholda eigentleg var for barna født utanfor ekteskap, vart ein vekkar for mange. Den var blant anna brukt som ein svært sentral del av faktagrunnlaget då Stortinget skulle byrje arbeidet med dei Castbergske barnelovene. Dermed fekk dei sosiale skilnadane også påverknad på dei politiske tilhøva i landet.

3.2 Sosialpolitikken og kulturdebatten på 1900-talet

I åra mellom 1905 og 1920 stod sosialpolitikken svært sterkt i Noreg. Dette var ei tid full av sosialpolitiske initiativ og reformer. I 1909 var sjukeforsikringslova oppretta, og den gav store delar av befolkninga tilskot til legehjelp og sjukehusopphald. Arbeidet med alderstrygd og ulike ordningar for fattige vart også byrja, og desse skulle utvikle seg enda meir utover 1900-talet. I tillegg til desse, var det spesielt eit sosial politisk tema som skulle skape stor splid i samfunnet; arbeidet med dei Castbergske barnelovene. (Madsen, Roaldset, Hansen, & Sæther, 2021, ss. 294-295). Johan Castberg var ein anerkjend politiskar og jurist. Castberg ville forbetre posisjonen

til dei “uekte” barna og deira mødre. Han, saman med den kjende kvinnesaksaktivisten Katti Anker Møller (1868-1945), kjempa for å få vedtatt ulike barnelover, med fokus på barnets beste. (Haavet, 2015)

Lovene var nokre av dei mest progressive i heile verda på den tida, og sikra levekåra til barn født utanfor ekteskap. Dei Castbergske barnelovene vart offisielt vedtatt i 1915, og bestod av seks ulike lover. Barnet fekk no både arve- og namnerett sjølv om dei var fødd utan for ekteskap. Fedrene fekk også plikt til å erkjenne farskap, og dei måtte betale barnebidrag til dei ugifte mødre. Lovene var ein europeisk pioner som ingen hadde sett maken til. Lovene møtte derfor også mykje motstand. Samfunnet var prega av fordommar, og mange meinte også at desse bidraga ville bidra til dårlegare økonomisk grunnlag for fedrene, dersom dei måtte betale til dei «uekte» barna sine. (Madsen, Roaldset, Hansen, & Sæther, 2021, s. 294) (Haavet, 2015).

Bilete 14: Karikatur av barnelovsdebatten i 1914. Publisert i vittighetsbladet Hvepsen. Avfotografering: ukjend/CC PDM

Barnelovene var avgjerande for korleis Noreg skulle bevisstgjere ansvaret dei hadde ovanfor innbyggjarane i landet. Velferdssituasjonen til dei einslege mødrene og barna deira kan ein sjå på som ein indikator for tryggleiksnivået i eit land, noko som på denne tida var dårleg. (Haavet, 2015) Barnelovene utgjorde ei svært betydningsfull endring i det norske samfunnet, og skulle få konsekvensar for dei uekte barna og deira mødre rundt om i heile landet. I ei tid der uekte barn og deira mødre ofte var i ulempa både helsemessig (Det Statistiske Centralbureau, 1907) og økonomisk som tydeleggjort gjennom historia til Hanna, er det svært sannsynleg at lovene som sikra uekte barn både rettigheter og barnebidrag bidrog å betre situasjonen til mottakaren av barnebidraget betydeleg sjølv om barnebidrag ikkje er nemnd direkte i kjeldematerialet knytt til Hanna og hennar liv.

3.3 Framveksten av velferdsstaten

Framveksten av velferdsstaten skulle bidra til fleire goder i samfunnet. I desse åra vart militæropprustning nedprioritert, medan velferda til folket vart prioritert. Etter første verdskrig var det dyrtid og andre økonomiske problem for mange innbyggjarar. (Madsen, Roaldset, Hansen, & Sæther, 2021). Den veksande velferdsstaten hadde som mål å forhindre dette, og sikre at alle norske innbyggjarar hadde eit økonomisk tryggleiksnett. Gjennom blant anna desse barnelovene og andre sosiale reformer som til dømes alders- eller arbeidsløysetrygd byrja Noreg på reisa mot ein betre velferdspolitik (Auen & Vårdal, 2022) (Lange, 2020). Dei nye ordningane og systema som vart iverksett i denne velferdspolitikken fekk dermed fleire positive konsekvensar for mødrene og deira uekte barn. Vi kan også tenkje oss at dette var relevant for Hanna og hennar liv. Slik som det har vore nemnt, bidrog barnelovene til større økonomisk tryggleik. Basert på Hanna sitt liv, og dei få kjeldemateriala som er knytt direkte opp mot dette, har vi god grunn til å tru at framveksten av velferdsstaten positivt påverka Hanna og hennar oppdragelse av eit barn utanfor ekteskap.

4. OPPSUMMERING

Hanna sin barndom var som dei fleste andre på denne tida, men det var når ho fekk eit uekte barn at alt tok ei vending. Hanna levde då eit liv prega av fordommar og utfordringar, men og ei modernisering innanfor dei sosiale forholda. Gjennom denne oppgåva har eg prøvd å svare på problemstillinga eg stilte innleiingsvis: Korleis var det for Hanna å oppdra eit barn utanfor ekteskap i lys av samtida på 1900-talet». Det er ingen tvil om at dåtidas haldningar og normer fekk store påverknadar på Hanna sitt liv og Mary sin oppvekst. Den skamma og den manglande tilhøyregheita er noko som følgde dei heile livet. I løpet av Hanna sitt liv opplevde ho fleire store samfunnsomveltningar, som vi kan tenkje oss at fekk konsekvensar for hennar liv både direkte og indirekte. Arbeidet med sosial politikken og innføringa av dei Castbergske barnelovene var noko som fekk særskilde positive konsekvensar for «dei uekte barna». Sjølv om vi idag ikkje har kjelder som knytter Hanna og Mary direkte til det, tilseier forholda at dette nok var relevant for å sikre større økonomisk friheit og tryggleik i oppveksten til Mary.

5. ETTERORD:

Til ettertanke, veit eg at gjennom denne oppgåva har eg tileigna meg svært mykje kunnskap. Noko som for meg virka fjernt og distansert, har gitt meg innsikt i eit heilt liv. Livet til ei sterk og modig kvinne som måtte takle alle utfordringar samfunnet kasta mot henne heilt på eigenhand. Det å få arbeide med dette prosjektet har gitt meg ei breiare forståing for korleis hennar liv egentleg var å leve. Oppgåva har knytt meg nærare til ei litt ukjend side av familien, å ikkje minst introdusert meg til eit nytt forbilde. For utan Hanna, og hennar «standhaftigheit», hadde verken eg, pappa eller søskena mine vore her i dag. Det er eg svært takknemleg for. Så slik som eg skreiv i byrjinga er denne teksten til minne om Hanna i både vørtnad og takksemd.

6. KJELDELISTE:

PRIMÆRKJELDER:

Andersen, Hanna Borghild. Handbrodert teppe (1949) [Handarbeid]

Hines, Peder Martin. (9. Juni. 1936) Brev til Mary på konfirmasjonsdagen. [Brev]

Bilete 2: Kyrre Grimstad (2017) Utsyn over markene i Pollen [Fotografi]

Bilete 5: Ukjend Fotograf (1990) Hines frå 1990 [Fotografi]

MUNNLEGE PRIMÆRKJELDER:

Bell, Hildegunn Grimstad (2023)

MUNNLEGE SEKUNDÆRKJELDER:

Grimstad, Kyrre (2023)

SKRIFTLIGE SEKUNDÆRKJELDER:

Auen, J. E., & Vårdal, L. (2022, Juni 26). *Velferdsstaten*. Henta frå Ndla.no:

<https://ndla.no/nb/subject:cc109c51-a083-413b-b497-7f80a0569a92/topic:ba59526d-02d1-4475-84d6-07fe1fb784df/topic:d73cd670-bff8-4bc6-9831-8665bcd9499c/resource:1:158412>

Det Statistiske Centralbureau. (1907). *Om Børn, født udenfor Ægteskab*. Kristiania: 1 Komission hos H. Aschehoug & Co.

Grimstad, I. (1986). *Sigrid Saga*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Grimstad, M. E. (1984). *Livshistorie - tidsbilete*. Hareid: Privat utgitt.

Haavet, I. E. (2015, November 25). *De Castbergske barnelover*. Henta frå Norgeshistorie.no:

<https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/1642-de-castbergske-barnelover.html>

Hansteen, P. A. (1973). Jektestyrmann i to generasjoner: Peder Olsen Riksen og Ole Pedersen Hines. I H. Historielag, *Årbok for Helgeland 1973* (ss. 35-38). Nesna: Helgeland Historielag.

Hines, P. M. (1936, Juni 9). Brev til Mary på konfirmasjonsdagen. Stavern, Norge.

Lange, E. (2020, September 2). *Trygghet og økt velferd*. Henta frå norgeshistorie.no:

<https://www.norgeshistorie.no/velferdsstat-og-vestvending/1801-trygghet-og-okt-velferd.html>

Lokalhistoriewiki.no. (2020, April 1). *Ekte og uekte barn*. Henta frå Lokalhistoriewiki.no:

https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Ekte_og_uekte_barn

Madsen, P. A., Roaldset, H., Hansen, A. B., & Sæther, E. (2021). *Perspektiv*. Oslo: Gyldendal.

Moe, T. A., & Magnus, P. K. (2015, Desember 28). *Hundre år siden «uekte» barn fikk arve fedrene sine*. Henta frå NRK Vestland: https://www.nrk.no/vestland/hundre-ar-siden-_uekte_-barn-fikk-arve-fedrene-sine-1.12723762

Nesna Prestegjeld. (1921, Juni 19). *Fødte og døpte - Nesna sokn, 1921*. Henta frå Digitalarkivet.no: <https://media.digitalarkivet.no/view/3880/98>

Rasmussen, T. (2022, Januar 27). *Reformasjonen*. Henta frå Store norske leksikon: https://snl.no/reformasjonen#-Reformasjon_i_Norge

Slektogdata.no. (2019, Mai 21). *Ugifte mødres historie*. Henta frå Slektogdata.no: <https://slektogdata.no/nb/ugifte-modres-historie-0>

Statistisk Sentralbyrå (SSB). (2015, februar 4). *Børn som kommer under uheldige Livsvilkår*. Henta frå ssb.no: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/barn-som-kommer-under-uheldige-livsvilkar>

Statistisk Sentralbyrå, Folkemengdens bevegelse (Serie FB) 1939, nr. 46: Nordland. (1939). *Person: Karen Elisabet Andersen*. Henta frå Digitalarkivet.no: <https://www.digitalarkivet.no/view/433/pc00000004226559>

6. 1 BILETKJELDER:

Framsida: Ukjend fotograf (u.å) *Portrett av Hann Borghild Andersen* [Fotografi]

Bilete 1: Ukjend fotograf (u.å) Familien Andersen [Fotografi]

Bilete 2: Kyrre Grimstad (2017) Utsyn over markene i pollen [Fotografi]

Bilete 3: Ukjend Fotograf (u.å) Peder Martin Hines [Fotografi]

Bilete 4: Ukjend Fotograf (u.å) Inger Anna Hines [Fotografi]

Bilete 5: Ukjend Fotograf (1990) Hines frå 1990 [Fotografi]

Bilete 6: Ukjend Fotograf (u.å) Hanna og Mary utanfor bakeren. [Fotografi]

Bilete 7: Peder Martin Hines (9. Juni. 1936) Brev til Mary på konfirmasjonsdagen. [Scannet brev]

Bilete 8: Ukjend fotograf (u.å) Hanna Borghild Andersen [Fotografi]

Bilete 9, 10 og 11: Avfotografert av Ingvild Grimstad (2023) Handarbeid av Hanna Borghild Andersen [Handarbeid]

Bilete 12: Skjermdump fra digitalarkivet.no (2023) Mary Elvira Hines, fødte og døpte – Nesna sokn. [Skjerm bilde]

Bilete 13: Utklipp fra SSB sin rapport «Om Børn, født udenfor Ægteskab”: Tabell. Kristiania: 1 Kommission hos H. Aschehoug & Co. (1917). [SkjermBILETE, tabell]

Bilete 14: Karikatur av debatten rundt de Castbergske barnelover. (1914) Vittighetsbladet Hvepsen. Avfotografering: ukjent/CC PDM [Karikatur]

7. VEDLEGG

Vedlegg 1: Hines, Peder Martin. (9. Juni. 1936) Brev til Mary på konfirmasjonsdagen.

Vedlegg 2: «*Den gamle visa*», song. Tekst: Ivar Grimstad (1982). Melodi og innspeling: Kyrre Grimstad.

Vedlegg 3: Kart over Handnesøya og Pollen. Skjermdump (2023)